

Ks. WOJCIECH KAMCZYK
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

Mariologia Ojców Kościoła. Sprawozdanie ze spotkania Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski

(Olsztyn, 20–22 września 2021 roku)

W siedzibie Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w dniach 20–22 września 2021 roku odbyło się spotkanie Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski. Gospodarzem zjazdu był ks. dr hab. Marcin Wysocki, prof. KUL, pochodzący z archidiecezji warmińskiej. Temat obrad brzmiał: *Mariologia Ojców Kościoła*.

Zjazd rozpoczął się już w poniedziałek powitalną kolacją, choć część uczestników zawitała do Olsztyna już w niedzielę, by poniedziałkowy dzień poświęcić na pielgrzymowanie po Świętej Ziemi Warmińskiej. We wtorkowy poranek uczestnicy zjazdu udali się do pobliskiego Gietrzwałdu, gdzie znajduje się najważniejsze na Warmii sanktuarium maryjne. O godz. 7.45 uczestniczyli w bazylice we mszy św. pod przewodnictwem abp. dr. Józefa Górzyńskiego, metropolity warmińskiego. Po śniadaniu w Archidiecezjalnym Domu Rekolekcyjnym *Domus Mariae* rozpoczęła się sesja przedpołudniowa. Najpierw przewodniczący sekcji, ks. prof. dr hab. Bogdan Czyżewski, powitał wszystkich zgromadzonych, wprowadził krótko w tematykę obrad, przypomniał ich porządek oraz podał najważniejsze ogłoszenia organizacyjne. Następnie głos zabrał abp Józef Górzyński, który wprowadził w historię Kościoła na Świętej Ziemi Warmińskiej.

Pierwszej części obrad przewodniczył ks. prof. dr hab. Piotr Szczur (Lublin). Najpierw głos zabrał ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski z Warszawy. W swoim wykładzie, zatytułowanym *Wprowadzenie do mariologii patrystycznej*, omówił najważniejsze rysy rozwoju nauki o Matce Bożej w pierwszych wiekach. Zwrócił uwagę, że już od II wieku akcentowane były dwa aspekty nauki o Maryi, jej dziewictwo i macierzyństwo. Wskazał, że pierwsze znane objawienia Maryjne, które były udziałem Grzegorza Cudotwórcy, a opisane zostały przez Grzegorza z Nyssy, miały miejsce już w III wieku, zaś w wieku IV osoba Maryi pojawia się w tekstach liturgicznych. Autor wystąpienia podkreślił również, że w tym okresie teologia wschodnia rozwija się zasadniczo po linii chrystologicznej, zaś teologia zachodnia po linii antropologicznej. Następnym prelegentem był ks. dr hab. Marcin Wysocki, prof. KUL (Lublin), który zaprezentował wykład *Figura Maryi w pastoralnym przepowiadaniu Ojców Kościoła*. Wskazał w nim, że jeszcze w II wieku temat Maryi zajmował niewiele miejsca w aktywności homiletycznej ojców Kościoła, lecz sytuacja zmieniła się w III wieku. Coraz liczniejsze pastoralne wypowiedzi ojców pozwalają wskazać główne myśli i interesujące ich zagadnienia. Prelegent przywołał Orygenesę, który akcentował między innymi ukrycie Maryi przed ludźmi i przed szatanem, Cyryla Jerozolimskiego podkreślającego dziewictwo Maryi, Zenona z Werony, który również,

akcentując dziewictwo Maryi, dowartościowywał jednocześnie macierzyństwo i kobiecość w ogóle, Chromacjusza z Akwilei nauczającego o wędrowaniu z niewoli tego świata do domu Maryi. Autor wystąpienia zaznaczył także, że homilie poświęcone wyłącznie Maryi znajdujemy dopiero u Jana Damasceńskiego, który stawiał wiernym Matkę Chrystusa za wzór do naśladowania. Za największego jednak piewcę Maryi uznany został Piotr Chryzolog.

Ostatnim mówcą sesji przedpołudniowej był ks. prof. dr hab. Waldemar Turek (Rzym), który zaprezentował referat pt. *Najstarsze patrystyczne świadectwa refleksji mariologicznej (Ignacy Antiocheński, Justyn Męczennik, Ireneusz z Lyonu)*. W swoim przedłożeniu analizował najstarsze patrystyczne świadectwa o Maryi. Wspominając Ignacego Antiocheńskiego, zaznaczył, że nauczał on o braku dostępu szatana do prawd o dziewictwie i macierzyństwie Maryi. Przywołał pierwsze przeciwstawienie dzieła Ewy i Maryi, które znajdujemy u Justyna Męczennika oraz pogłębienie tej paraleli o relację Adam–Chrystus, o której pisał Ireneusz z Lyonu. Sesję przedpołudniową podsumowała dyskusja, w czasie której podkreślono jeszcze znaczenie mariologii syropalestyńskiej i małoazjatyckiej w teologii przededefeskiej.

Po przerwie uczestnicy zjazdu mieli możliwość zwiedzenia sanktuarium w Gietrzwałdzie oraz modlitwy w miejscu objawień. Następnie powrócili do Olsztyna na obiad.

Obrazy zostały wzniesione o godz. 16.00. Sesję popołudniową poprowadził ks. dr hab. Tomasz Skibiński, prof. UKSW (Warszawa). Najpierw głos zabrał ks. prof. dr hab. Leszek Misiarczyk (Warszawa), który przedstawił referat *Maryja jako «piękna owieczka» w «Homilii Paschalnej» Melitona z Sardes*. Zaznaczył, że elementy mariologii pojawiają się w analizowanym dziele w kontekście chrystologicznym (Chrystus przyjął ciało z Dziewicy, Chrystus przyodził się w łonie Dziewicy). Jedyńm momentem, kiedy Maryja wymieniona jest z imienia, jest fragment, w którym mowa jest o Chrystusie Baranku, który „narodził się z Maryi, pięknej owieczki”. Następnie swoje refleksje zaprezentował ks. dr hab. Michał Kieling, prof. UAM (Poznań): *Mariologia Orygenesa na podstawie jego «Homilii o Ewangelii św. Łukasza» i «Komentarza do Ewangelii według Mateusza»*. Prelegent najpierw zwrócił uwagę na świętość jako przymiot Maryi, często podkreślany przez Orygenesa. Zaakcentował też fakt, że Aleksandryjczyk naucza, że Maryja miała świadomość, że jej syn Jezus zrodzony jest z Ducha Świętego, gotowa jest przyjmować wolę Boga i działanie Jego Ducha. Autor wystąpienia podkreślał, że maryjne nauczanie Orygenesa nie jest systematyczne, a raczej apologetyczne. Ostatnim prelegentem sesji popołudniowej był ks. dr Wojciech Kamczyk (UŚ, Katowice). Jego referat zatytułowany został *Mater et Virgo. Maryja i Kościół w duszpasterskiej myśli Ambrożego z Mediolanu i Augustyna z Hippony*. Autor, wychodząc od analizowanej przez obu biskupów sceny stworzenia Ewy z boku Adama, wskazał na te elementy mariologii, które inspirowały naukę o Kościele u obu zachodnich ojców. Wskazał na dwa podstawowe aspekty tej myśli, którymi były dziewictwo i macierzyństwo przede wszystkim Kościoła, którego typ stanowi Maryja. Podkreślił również pewne aspekty relacji Maryi do poszczególnych członków Kościoła. Podsumowując, zaznaczył, że te dwa elementy eklezjologii maryjnej obaj starożytni duszpasterze wykorzystali, by z jednej strony inspirować wiernych do troski o osobistą świętość, z drugiej, by mobilizować ich do dzieła rozprzestrzeniania Ewangelii, czyli ewangelizacji. Tę część obrad również przepięczętowała dyskusja.

Na zakończenie prezes sekcji odczytał list ks. prof. dr hab. Tomasza Kaczmarka, który w ubiegłym roku miał otrzymać Księgę Jubileuszową (uroczystość ze względu na pandemię miała być przeniesiona na tegoroczny zjazd, jednakże jubilat nie mógł w nim uczestniczyć). Przedstawieni zostali także nowi członkowie sekcji: dr Krzysztof Morta (Uniwersytet Wrocławski) oraz ks. dr Józef Trzebuniak.

O godz. 18.00 rozpoczęła się uroczystość wręczenia Jubileuszowej Księgi Pamiątkowej panu mgr. inż. Wojciechowi Stawiszyńskiemu. Najpierw ks. prof. dr hab. Piotr Szczur (Lublin) przedstawił sylwetkę jubilata. Laudację wygłosił ks. prof. dr hab. Janusz Lewandowicz (Łódź), podkreślając zasługi pana Stawiszyńskiego, choć z wykształcenia chemika, to niezmiernie zasłużonego dla polskiej patrystyki, zwrócił uwagę na największe jego dzieło – *Bibliografię patrystyczną*, wydaną dwukrotnie w 2005 i 2016 roku, a także na wydanie tłumaczenia VI kodeksu z Nag Hammadi oraz stałą i wierną współpracę z „Vox Patrum”. Następnie ks. dr hab. Marcin Wysocki, prof. KUL, redaktor naczelny, zaprezentował Jubileuszową Księgę. Z kolei ks. prof. dr hab. Waldemar Turek odczytał list prof. dr hab. Jerzego Wojtczaka-Szyszkowskiego (napisany w j. łacińskim). Wreszcie wręczono jubilatowi Księgę Jubileuszową (uczynili to ks. dr hab. Marcin Wysocki oraz s. dr Blanka Szymańska) i odśpiewano *Plurimos annos*. Gratulacje złożyli jubilatowi przedstawiciele różnych ośrodków: ks. prof. dr hab. Paweł Wygralak, dziekan Wydziału Teologicznego UAM, ks. prof. dr hab. Leszek Misiarczyk (UKSW, Warszawa), ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski (Warszawa), ks. prof. dr hab. Waldemar Turek (Rzym), ks. prof. dr hab. Antoni Żurek (Tarnów). Na zakończenie głos zabrał wzruszony jubilat, dziękował zebranym, wspominając wszystkie relacje i przyjaźnie zawarte przez lata współpracy z polskim środowiskiem patrystycznym, zwłaszcza zaś przywołując postacie zmarłych patrologów, ks. Wojciecha Kani, o. Emila Stanuli i ks. Wincentego Myszora. Uroczystość zakończyło wspólne świętowanie przy stole.

Ostatni dzień zjazdu rozpoczęła Eucharystia sprawowana w kościele seminaryjnym pod przewodnictwem ks. arcybiskupa seniora Edmunda Piszczka. O godz. 9.00 rozpoczęła się sesja przedpołudniowa, której przewodniczył ks. dr hab. Michał Kieling, prof. UAM. Jako pierwsza swoje wystąpienie, zatytułowane *Illuminatrix – stella maris – domina* (św. Hieronim). *Patrystyczna interpretacja imienia Maria – wybrane hipotezy*, zaprezentowała pani dr Magdalena Józwiak (UW, Wrocław). Wskazała, że badacze znajdują ok. 70 różnych etymologii imienia Maria, zaś Hieronim prezentuje zaledwie niektóre. Interesowały go szczególnie *illuminatrix, stella maris, amarum mare, domina*. Źródłem jego wyjaśnień byli Filon Aleksandryjski i Orygenes. W kolejnym wystąpieniu ks. prof. dr hab. Paweł Wygralak (Poznań) podjął temat *Maryja w teologicznej refleksji Ildefonsa z Toledo*. Ildefons podejmuje kwestie mariologiczne w dziele *O wieczystym dziewictwie Najświętszej Maryi Panny*. Choć tekst ma tytuł maryjny, w istocie jest chrystologiczny i taki jest też kontekst mariologii Ildefonsa. Łączył on bezgrzeszność Maryi z jej boskim macierzyństwem. Podkreślał także dziewictwo Maryi, przywołując cały szereg określeń, które miały akcentować jego realność i wieczystość. Prelegent wskazał, że omawiany autor znany jest również z objawień Matki Bożej, które stały się jego udziałem i miały z pewnością wpływ na jego pobożność. Tę część spotkania zakończyła dyskusja, po której nastąpiła przerwa na kawę.

O godz. 10.20 wznowiono obrady. W tej części swój referat zaprezentował ks. dr Arkadiusz Nocoń (Rzym). Zatytułował swoje wystąpienie *Maryja w Apokryfach Nowego Testamentu*. Postanowił jednak zawęzić temat do okresu dzieciństwa Maryi. Omówił postacie rodziców Najświętszej Maryi Panny, Joachima i Anny, których losy z różnymi szczegółami przedstawione zostały w apokryfach. Zwrócił też uwagę, że sama Maryja przedstawiana jest od narodzenia, a nawet wcześniej, jako czysta i wyjątkowa. Cechą nauki o niej jest teocentryczność i chrystocentryczność. Jako ostatni przedstawił swój referat ks. prof. dr hab. Józef Grzywaczewski (UKSW, Warszawa) *Maryja jako hetmanka na podstawie Akatysty*. Podkreślił, że *Akatyst* w całości ukazuje Maryję jako niewiastę wojującą i pełną mocy. Następnie miała miejsce dyskusja, podjęto także sprawy kwestii wydawniczych i aktualnych problemów.

Na zakończenie głos zabrał ks. prof. dr hab. Bogdan Czyżewski, przewodniczący sekcji, który podsumował obrady, przedstawił kilka ogłoszeń organizacyjnych, a także podziękował gospodarzom, żegnając wszystkich uczestników i informując, że w przyszłym roku członków Sekcji Patrystycznej gościł będzie Wrocław.